

Створення і використання відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін на сайті викладача

Ушакова Оксана Анатоліївна¹, Ушаков Микола Ігорович²

Опубліковано	Секція	УДК
13.01.2023	Освіта/Педагогіка	37.02

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7561701>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено теоретико-методичним і прикладним аспектам створення та використання відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін як вичерпного комплексу навчально-методичних матеріалів для здобувачів освіти, викладених на персональному сайті викладача. Зазначено, що вони дозволяють залучити до навчання у відкритому доступі велику кількість учасників віддалено у будь-який час. Окреслено основні індикатори якості відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін на сайті викладача такі, як завершеність, відвідуваність, релевантність, доступність. Обґрунтовано, що такі електронні освітні ресурси є прогресивними педагогічними засобами, які відповідають актуальному розвитку освіти, науки і практики, забезпечують більш ефективну організацію дистанційного навчання шляхом інтеграції необхідних інструментів для здобуття освіти.

Ключові слова: відкритий онлайн-курс навчальної дисципліни, персональний сайт викладача, навчально-методичне забезпечення дисципліни, електронний освітній ресурс, дистанційне навчання.

Creating and using of open online courses of academic disciplines on the lecturer's website

Annotation. A significant number of educational institutions around the world have recognized distance learning as a progressive development strategy and use different educational platforms as tools to distribute their own content. The article is devoted to theoretical and methodological aspects of creating and using of open online courses of academic disciplines as a comprehensive set of educational and methodological materials for students, presented on a personal lecturer's website. It has been noted that they allow involving a large number of participants in the study in the open access remotely at any time. It becomes

¹ кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, обліку та фінансів, ВСП ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Рівненський інститут, м. Рівне, вул. Котляревського, 1 В, 33017, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6161-7344>.

² викладач інформаційних дисциплін циклової комісії програмування та інформаційних дисциплін, спеціаліст, ВСП «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Рівне, вул. Коперника, 44, 33000, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7751-8532>.

possible to combine different tools of synchronous and asynchronous learning formats. It has been substantiated that such electronic educational resources correspond to the current development of education, science and practice, provide more effective organization of distance learning by integrating necessary tools for getting an education. They use a collectivist approach. The purpose of education is determined by the lecturer and by the student himself. Main indicators of quality of open online course are their completion, attendance, relevance and accessibility. In fact, the lecturer's website is an online platform for formal and informal education. Its creating, without a doubt, requires high theoretical, scientific, teaching and methodical, technical level of competence from the lecturer, as well as considerable time investment. In general, this is a progressive pedagogical tool, which is based on modern achievements in the field of information technologies. Thus, creating and using of open online courses of academic disciplines on the lecturer's website is one of the most promising trends in the development of education.

Keywords: open online course of the academic discipline, personal lecturer's website, educational and methodological support of the discipline, electronic educational resource, distance learning

Вступ

На початку 20-х років XXI століття широко розповсюдилась така форма організації освітнього процесу, як дистанційне навчання. Його використання методів вимагає від педагога актуальних знань, пов'язаних з використанням цифрових технологій.

Дистанційне навчання із заданим темпом освоєння матеріалу можливе через використання синхронного й асинхронного режиму. Синхронний режим дистанційного навчання представляють вебінари, відеоконференції, віртуальні класи, онлайн-тренінги, асинхронний – чати, форуми, онлайн-література, блоги, електронна пошта, відкриті онлайн-курси.

З перерахованого, на нашу думку, саме відкриті онлайн-курси є найбільш комплексними й тому надзвичайно актуальними у роботі викладача, який організовує навчання дистанційно. Для цього зручно використовувати сайт викладача, де не лише можна розмістити навчальний контент, а й інтегрувати туди необхідні інструменти для здобуття освіти. За допомогою відкритого онлайн-курсу навчальних дисциплін на сайті викладача стає можливим поєднання засобів синхронного й асинхронного форматів навчання.

Поняття дистанційної форми здобуття освіти визначено Законом України «Про освіту» (№ 2145-VIII, 05.09.2017) [8]. У Положенні про дистанційне навчання (Наказ Міністерства освіти і науки України (МОН) № 466, 25.04.2013) [7] подано трактування вебресурсів навчальних дисциплін (програм), у тому числі дистанційних курсів. Значенню і використанню масових відкритих онлайн-курсів як інноваційної тенденції в освіті приділяють увагу Г. Лисак [4], Д. Сотніков [9], а їх формуванню зокрема на персональному сайті викладача – Н. Осіна [5], Ю. Богачков, А. Букач, П. Ухань комплексно досліджують застосування зокрема Google Classroom для створення варіативних дистанційних курсів [1].

Позитивною тенденцією у практиці вітчизняних педагогів у сфері онлайн-освіти вже можна впевнено називати сформоване прагнення створювати власні навчальні продукти. Разом з тим, вироблення різноманітних методик і методології дистанційного навчання в сучасній педагогічній науці все ще активно триває, тому спостерігаємо співіснування емпіричних та об'єктивних наукових методів. З нашої точки зору, це дає змогу надалі розширювати, доповнювати й оновлювати теоретико-методичний та прикладний зміст педагогічної науки з позицій удосконалення її методології,

дидактики, організації й управління в системі освіти, виокремлення нових закономірностей освітнього процесу.

Метою наукової статті є теоретико-методичне обґрунтування і демонстрація практичного втілення відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін на сайті викладача.

Результати

Згідно Закону України «Про освіту» (№ 2145-VIII, 05.09.2017) [8] дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Дистанційне навчання – це сукупність інформаційних технологій і методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у закладі освіти. Відмінною ознакою дистанційного навчання є використання синхронного режиму, за якого здобувачі освіти працюють разом із педагогічними працівниками закладу освіти наживо, використовуючи засоби і технічні рішення зв'язку в реальному часі, дотримуючись встановленого розкладу занять. Основними рисами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі навчання із виокремленням часу для самостійного освоєння матеріалу, консультаційний супровід. Дистанційне навчання дозволяє більш активне використання інтерактивних технологій, зручне залучення до викладання фізично віддалених експертів, фахівців, оперативне здійснення заміни викладачів, більш ефективне використання принципу наочності. Недоліками дистанційного навчання є ризики збоїв у роботі технічного оснащення та програмного забезпечення, недостатня чи відсутня візуальна, емоційна і психологічна комунікація, нерівність умов доступу учасників освітньої взаємодії до високошвидкісного інтернету та умов організації їхніх робочих місць поза закладом освіти. Разом з тим, дистанційне навчання вимагає значних витрат часу на удосконалення навчально-методичного забезпечення, перенавчання викладацького складу й оволодіння новими знаннями та навичками педагогічної майстерності [3]. Значна кількість закладів освіти у всьому світі визнали дистанційне навчання стратегією поступального розвитку і використовують освітні платформи як засіб поширення власного контенту [4].

У Положенні про дистанційне навчання (Наказ МОН України № 466, 25.04.2013) [7] подано трактування вебресурсів навчальних дисциплін (програм), у тому числі дистанційних курсів, – це систематизоване зібрання інформації та засобів навчально-методичного характеру, необхідних для засвоєння навчальних дисциплін (програм), яке доступне через інтернет (локальну мережу) за допомогою браузера та/або інших доступних користувачеві програмних засобів. До них відносимо і відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін на сайті викладача.

Сучасні умови соціально-економічного розвитку потребують підготовки конкурентоспроможних фахівців для роботи у різних галузях національного господарства, які здатні до гнучкого навчання і перенавчання, проєктування особистісного зростання, застосування інноваційних підходів, використання провідного міжнародного досвіду. Швидкість зміни інформаційного простору потребує постійного оновлення і структурування необхідної інформації за допомогою публікації відкритих онлайн-курсів від викладачів, розвиток яких матиме неабиякий вплив на збагачення знань [9].

Створення персонального сайту на цей час – це необхідність, оскільки на власному вебресурсі кожен може розповісти про свій цікавий досвід і «родзинки», обмінюватися

цікавою і корисною інформацією з колегами, здобувачами освіти та їхніми батьками. Фактично персональний сайт викладача дає можливість створити портфоліо задля фіксації, накопичення матеріалів, що демонструють рівень професіоналізму педагога і вміння вирішувати завдання професійної діяльності, а також створити на ньому відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін. Це також інструмент для забезпечення моніторингу професійного зростання педагога [5]. Загалом, це прогресивний педагогічний засіб, що ґрунтується на сучасних досягненнях у сфері вебтехнологій.

Фактично сайт викладача є онлайн-платформою для формальної і неформальної освіти. Відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін на таких ресурсах належать до дистанційних курсів, що використовують колективістський підхід.

Мету навчання визначає не лише викладач, а й здобувач освіти самостійно. Основними індикаторами якості відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін на сайті викладача є:

- завершеність;
- відвідуваність;
- релевантність;
- доступність.

Основним і найбільш ефективним способом їх застосування є форма безперервного навчання та підвищення кваліфікації не лише здобувачами конкретного закладу освіти, а й усіма охочими, що, окрім досягнення навчальних, виховних та розвиваючих цілей, створює ще й профорієнтаційні ефекти, покращує імідж викладача та закладу освіти, в якому він працює, на ринку освітніх послуг. Таким чином, створення і використання відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін на сайті викладача є однією з найперспективніших тенденцій розвитку освіти.

Відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін на сайті викладача враховують об'єктивні потреби часу щодо організації дистанційного навчання, покращення результатів освітньої роботи, підвищення мобільності засвоєння сучасних знань здобувачами освіти. Це, з нашої точки зору, дозволяє поглибити компетентнісні підходи під час дистанційного викладання навчальних дисциплін, примножує позитивні ефекти від підвищення кваліфікації викладача в частині спеціальних, методичних і цифрових компетентностей.

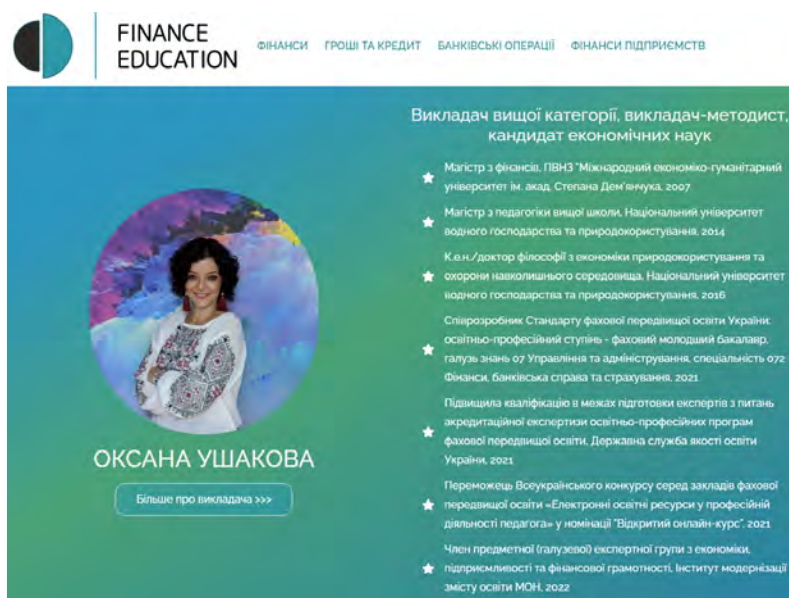
Пропонуємо опис методики їх створення і використання на прикладі відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін «Фінанси», «Гроші та кредит», «Банківські операції», «Фінанси підприємств», які представляють собою вичерпний комплекс навчально-методичних матеріалів для здобувачів освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» на сайті за посиланням <https://finance-education.today>, а також можуть бути корисними для здобувачів освітнього рівня «бакалавр», інших освітніх рівнів і споріднених спеціальностей, усіх зацікавлених осіб [2; 6; 10; 11].

Технічно методичні розробки такого типу можна створювати у вигляді сайту під системою керування контентом (CMS – Content Management System) WordPress, оскільки це найбільш популярна на цей час CMS для блогів і сайтів-візитівок. Також на основі цієї технології є безліч готових рішень для реалізації власної логіки викладання матеріалів, які може опанувати навіть фахівець без технічної освіти в галузі інформаційних технологій.

Верстка сторінок сайту може здійснюватися за допомогою готових додатків CMS WordPress, зокрема плагіна Pagelayer, за потреби доповнюючи ці рішення програмним кодом для удосконалення відображення певних елементів збоку користувача. Наголосимо на тому, що обов'язково забезпечувати адаптивність таких ресурсів для сучасних мобільних пристроїв, дбати про естетичність їх інтерфейсу і дизайну.

Також електронні освітні ресурси мають відзначатися грамотністю оформлення, повнотою і системністю, чіткістю структури з метою забезпечення повноцінного віддаленого навчання. Матеріали не повинні містити фактографічних помилок, неетичних компонентів тощо. Їх необхідно викладати послідовно та логічно державною мовою без граматичних і стилістичних помилок.

На головній сторінці сайту представлено основну інформацію про викладача. З неї реалізовано перехід на додаткову сторінку за допомогою посилання «Більше про викладача» (рис. 1).

FINANCE EDUCATION фінанси гроші та кредит банківські операції фінанси підприємств

Викладач вищої категорії, викладач-методист, кандидат економічних наук

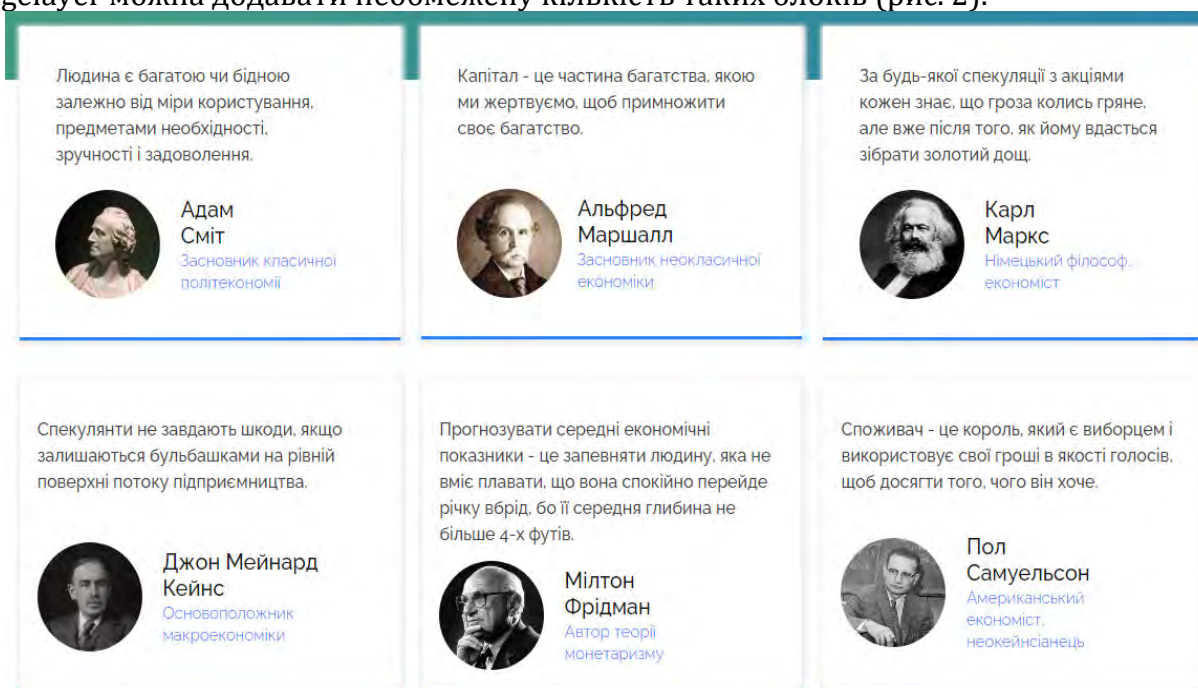
ОКСАНА УШАКОВА

[Більше про викладача >>>](#)

- ★ Магістр з фінансів, ЛВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. Степана Дем'янука, 2007
- ★ Магістр з педагогіки вищої школи, Національний університет водного господарства та природокористування, 2014
- ★ К.в.н./доктор філософії з економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, Національний університет водного господарства та природокористування, 2016
- ★ Співрозробник Стандарту фахової передвищої освіти України: освітньо-професійний ступінь - фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, 2021
- ★ Підвищила кваліфікацію в межах підготовки експертів з питань акредитаційної експертизи освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, Державна служба якості освіти України, 2021
- ★ Переможець Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога» у номінації "Відкритий онлайн-курс", 2021
- ★ Член предметної (галузевий) експертної групи з економіки, підприємливості та фінансової грамотності, Інститут модернізації змісту освіти МОН, 2022

Рис. 1. Інформація про викладача на головній сторінці персонального сайту

Блоками на головній сторінці розміщено вислови відомих учених-економістів, які можуть бути цікавими різним користувачам. За допомогою вже згаданого плагіна PageLayzer можна додавати необмежену кількість таких блоків (рис. 2).

<p>Людина є багатою чи бідною залежно від міри користування, предметами необхідності, зручності і задоволення.</p> <p>Адам Сміт Засновник класичної політекономії</p>	<p>Капітал - це частина багатства, якою ми жертвуємо, щоб примножити своє багатство.</p> <p>Альфред Маршалл Засновник неокласичної економіки</p>	<p>За будь-якої спекуляції з акціями кожен знає, що гроза колись гряне, але вже після того, як йому вдасться зібрати золотий дощ.</p> <p>Карл Маркс Німецький філософ, економіст</p>
<p>Спекулянти не завдають шкоди, якщо залишаються бульбашками на рівній поверхні потоку підприємництва.</p> <p>Джон Мейнард Кейнс Основоположник макроекономіки</p>	<p>Прогнозувати середні економічні показники - це запевняти людину, яка не вміє плавати, що вона спокійно перейде річку вброд, бо її середня глибина не більше 4-х футів.</p> <p>Мілтон Фрідман Автор теорії монетаризму</p>	<p>Споживач - це король, який є виборцем і використовує свої гроші в якості голосів, щоб досягти того, чого він хоче.</p> <p>Пол Самуельсон Американський економіст, неокейнсіанець</p>

Рис. 2. Вислови видатних учених-економістів

Також на головній сторінці за допомогою плагіна Smart Slider розміщено дипломи та сертифікати участі у Всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, конкурсах, сертифікати про підвищення кваліфікації викладача (рис. 3, 4).

Рис. 3. Дипломи і сертифікати участі у конференціях та конкурсах

Підвищення кваліфікації

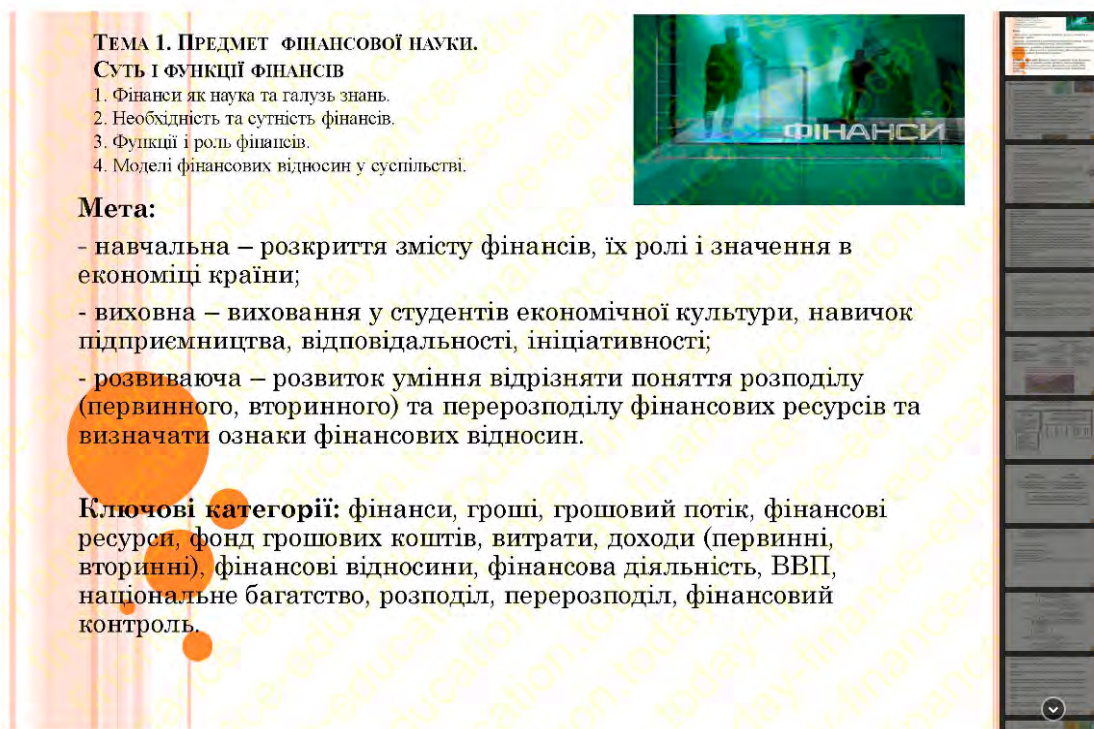

Рис. 4. Сертифікати про підвищення кваліфікації

Фактично, таким чином на головній сторінці реалізовано портфоліо викладача.

За допомогою плагіна Smart Slider викладено і мультимедійні презентації на відповідних сторінках ресурсу у розрізі навчальних дисциплін (рис. 5).

Презентації з навчальної дисципліни "Фінанси"

**ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ.
СУТЬ І ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ**

1. Фінанси як наука та галузь знань.
2. Необхідність та сутність фінансів.
3. Функції і роль фінансів.
4. Моделі фінансових відносин у суспільстві.

Мета:

- навчальна – розкриття змісту фінансів, їх ролі і значення в економіці країни;
- виховна – виховання у студентів економічної культури, навичок підприємництва, відповідальності, ініціативності;
- розвиваюча – розвиток уміння відрізнити поняття розподілу (первинного, вторинного) та перерозподілу фінансових ресурсів та визначати ознаки фінансових відносин.

Ключові категорії: фінанси, гроші, грошовий потік, фінансові ресурси, фонд грошових коштів, витрати, доходи (первинні, вторинні), фінансові відносини, фінансова діяльність, ВВП, національне багатство, розподіл, перерозподіл, фінансовий контроль.

Рис. 5. Мультимедійні презентації

Головне меню сайту, створене з використанням стандартних засобів CMS WordPress, включає назви навчальних дисциплін «Фінанси», «Гроші та кредит», «Банківські операції», «Фінанси підприємств», за якими сформовано відкриті онлайн-курси (рис. 6).

FINANCE EDUCATION

ФІНАНСИ ГРОШІ ТА КРЕДИТ БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

- Опис дисципліни
- Лекції
- Семінари
- Самостійна робота
- Навчальний посібник
- Клас для студентів спеціальності 072
- Moodle
- Джерела
- Корисні посилання
- Презентації
- Відеоматеріали

ОКСАНА УШАКОВА

Більше про викладача >>>

ч вищої категорії, викладач-методист, кандидат економічних наук

р з фінансів, ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний інститут ім. акад. Степана Дем'янука, 2007

р з педагогіки вищої школи, Національний університет економіки та бізнесу, спеціальність 072, 2014

доктор філософії з економіки природокористування та навколишнього середовища, Національний університет економіки та бізнесу, спеціальність 072, 2016

зробник Стандарту фахової передвищої освіти України: фахово-професійний ступінь - фаховий молодший бакалавр, спеціальність 072, 2021

цила кваліфікацію в межах підготовки експертів з питань ітатційної експертизи освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, Державна служба якості освіти України, 2021

★ Переможець Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога» у номінації "Відкритий онлайн-курс", 2021

★ Член предметної (галузевої) експертної групи з економіки, підприємливості та фінансової грамотності, Інститут модернізації змісту освіти МОН, 2022

Рис. 6. Головне меню сайту

Продемонструємо навчально-методичні матеріали на прикладі дисципліни «Фінанси».

Опис навчальної дисципліни містить відомості про міждисциплінарні зв'язки, предмет, мету, фахові компетентності, програмні результати навчання, завдання курсу, знання, вміння і навички, які здобуваються під час її вивчення.

Курс лекцій реалізовано за допомогою плагіна 3D FlipBook (рис. 7).

Курс лекцій з навчальної дисципліни "Фінанси"

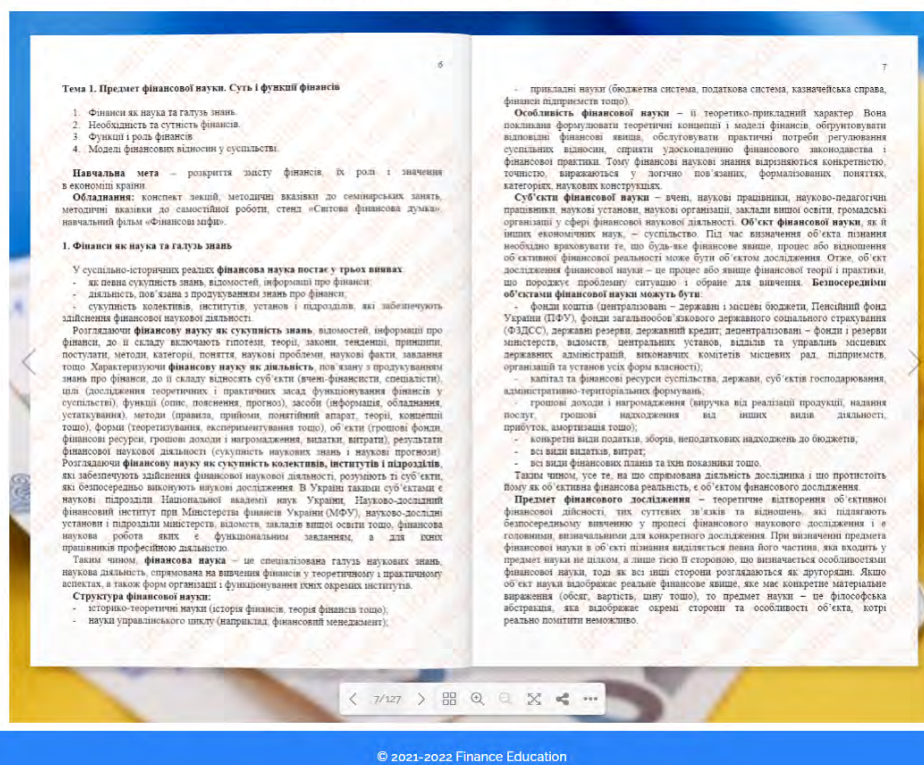

Рис. 7. Курс лекцій

Сторінки завантажено у форматі файлу PDF, який у свою чергу сформовано із зображень, захищених водяними знаками, що є актуальним у контексті додержання академічної доброчесності. Аналогічно розміщено всі методичні вказівки і навчальні посібники. Документи максимально оптимізовано для завантаження з персонального комп'ютера і мобільних пристроїв.

Ефективний зворотній зв'язок із здобувачами освіти зручно налаштовувати через систему сповіщень, здачі робіт, отримання приватних консультацій до кожного завдання в навчальному середовищі Google Classroom [1, с. 294], а також через навчальну платформу Moodle (акронім від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище), призначену для об'єднання педагогів, адміністраторів і здобувачів освіти у надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Для цього на сайті додано відповідні посилання на ці ресурси.

Корисно представляти бібліографічні описи джерел (законодавчі та нормативно-правові документи, монографії, навчальні і навчально-методичні посібники, підручники тощо), достатні для якісної підготовки здобувачів освіти, у вигляді маркованих переліків (рис. 8).

Базові джерела

- ★ Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI від 08.07.2010.
- ★ Господарський кодекс України. Закон України № 436-IV від 16.01.2003.
- ★ Кремень О. І. Фінанси: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури. 2018. 416 с.
- ★ Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI від 02.12.2010.
- ★ Про банки і банківську діяльність. Закон України № 2121-III від 07.12.2000.
- ★ Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Закон України № 448/96-ВР від 30.10.1996.
- ★ Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006.
- ★ Черкасова С.В. Фінансовий ринок: Навч. посібник. К.: «Кондор». 2018. 336 с.

Допоміжні джерела

- ★ Про заставу. Закон України № 2654 X-II від 02.10.1992.
- ★ Про інститути спільного інвестування. Закон України № 5080-17 від 05.07.2012.
- ★ Про кредитні спілки. Закон України № 2908-III від 20.12.2001.
- ★ Про Національний банк України. Закон України № 679-XIV від 20.05.1999.

© 2021-2022 Finance Education

Рис. 8. Перелік базових і допоміжних джерел літератури

Також зручними у використанні як викладачем, так і здобувачами освіти та іншими відвідувачами сайту є корисні посилання на офіційні вебресурси (рис. 9).

Корисні посилання

- ★ Верховна Рада України. Пошук законодавчих та нормативно-правових документів
- ★ Національний банк України
- ★ Міністерство фінансів України
- ★ Державна служба статистики України. Пошук статистичної інформації
- ★ Міністерство економіки України
- ★ Пенсійний фонд України
- ★ Державна податкова служба України
- ★ Державна фіскальна служба України
- ★ Державна служба фінансового моніторингу України
- ★ Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

© 2021-2022 Finance Education

Рис. 9. Корисні посилання на офіційні вебресурси

Крім того, на сайті розміщено відеоматеріали у розрізі тем лекційного курсу, реалізовані у вигляді посилань на відео-контент з платформи YouTube (рис. 10).

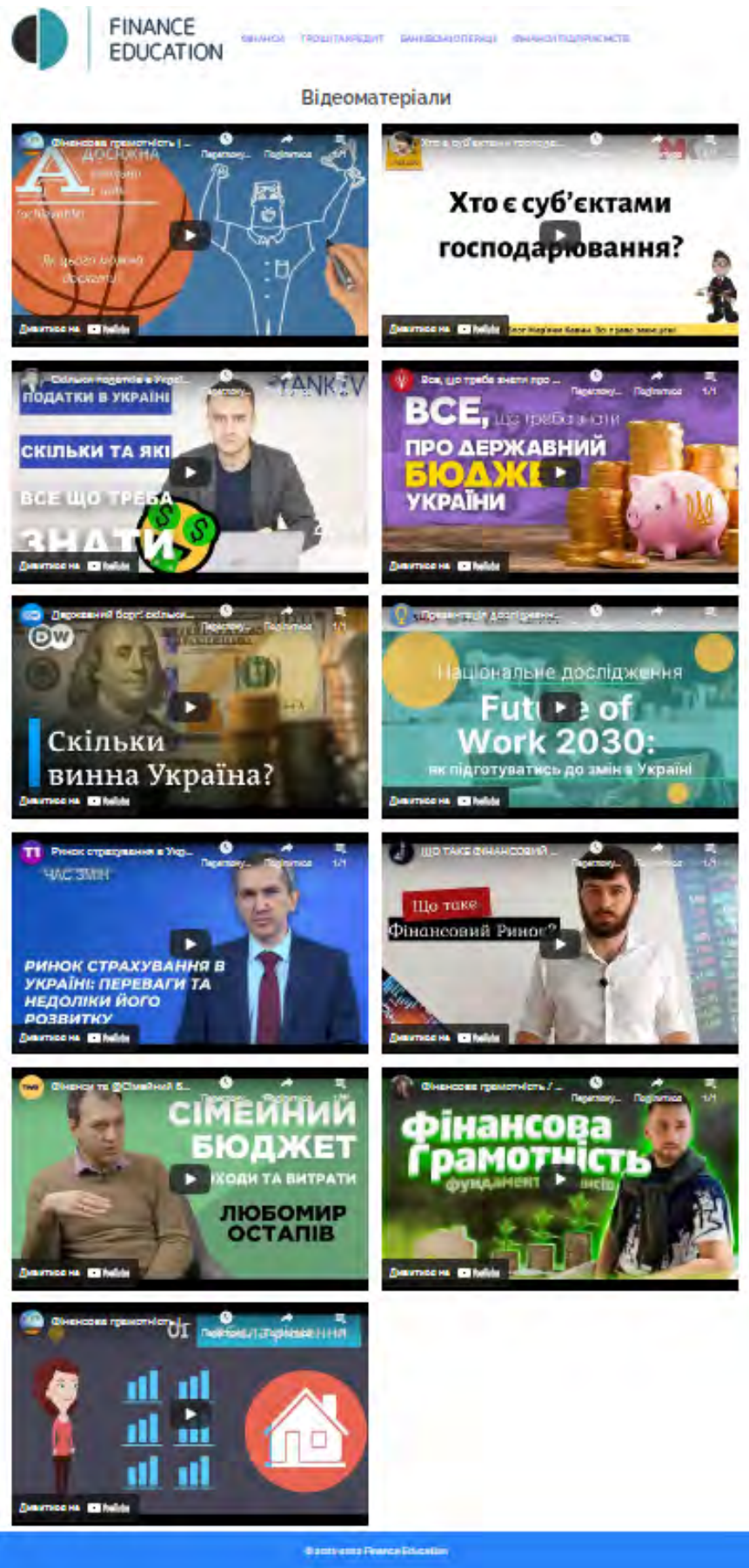

Рис. 10. Навчальні відеоматеріали у розрізі тем лекційного курсу

Таким чином, наша методична розробка є електронним освітнім ресурсом, що відповідає вимогам МОН України і сучасним знанням з навчальних дисциплін. Методичну розробку розміщено у медіатеці електронних засобів навчання на офіційному сайті Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти як кращу за результатами Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога – 2021» [2; 6; 10; 11].

Висновки

Отже, персональний сайт викладача, на якому розміщено відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін, є автономним електронним освітнім ресурсом, доступним як з персонального комп'ютера, ноутбука, так і з мобільних пристроїв, який відповідає сучасним потребам та вимогам щодо надання знань у контексті актуального розвитку освіти, науки і практики. Його розробка, безперечно, потребує від викладача високого теоретичного, наукового, навчально-методичного, технічного рівня компетентностей, значних затрат часу.

Відкриті онлайн-курси навчальних дисциплін на сайті викладача дозволяють залучити до навчання у відкритому доступі велику кількість учасників віддалено у будь-який час. Подібні методичні розробки є комплексними, містять усі необхідні навчально-методичні матеріали для здобувачів освіти, мають надзвичайну практичну значущість в умовах активного використання технологій дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Богачков Ю. М., Букач А. В., Ухань П. С. Комплексне застосування Google Classroom для створення варіативних дистанційних курсів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Том 76. № 2. С. 290–303.
2. Відкриті онлайн-курси. Топ-20 кращих робіт учасників Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога» – 2021. Медіатека електронних засобів навчання. Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти. URL: <https://nmcbook.com.ua/топ-20-кращих-робіт-учасників>.
3. Дистанційне навчання. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання.
4. Лисак Г. Використання масових відкритих онлайн-курсів як інноваційної тенденції в освіті. URL: http://elar.khmn.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9333/1/Lysak_Zb.pdf.
5. Осіна Н. А. Створення персонального сайту – не данина моді, а необхідність. URL: <http://nmc-pto.zp.ua/stvorennia-personalnoho-saytu-ne-danyina-modi-a-neobkhdnist>.
6. Персональний сайт викладача О. А. Ушакової. Технічна реалізація: М. І. Ушаков. 2021. URL: <https://finance-education.today>.
7. Положення про дистанційне навчання. Наказ МОН України № 466 від 25.04.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
8. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
9. Сотніков Д. В. Значення масових відкритих онлайн-курсів при вивченні економічних дисциплін у системі неформальної освіти дорослих. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи. Монографія. За заг. ред. акад. Н. Г. Ничкало, акад. І. Ф. Прокопенка. Київ. Інститут освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України. Харків. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2020. С. 177–183.

10. Стандарт фахової передвищої освіти України: освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Наказ МОН України № 700 від 22.06.2021 року.
11. Ушакова О. А. Доповідь «Роль і значення відкритих онлайн-курсів навчальних дисциплін в сучасному освітньому процесі». Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах диджиталізації суспільства». МОН України. Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти. 10 листопада 2022 року.